

Simon LIČEN, Združenje košarkarskih sodnikov Slovenije

## SOJENJE NA TEKMAH MLAJŠIH STAROSTNIH KATEGORIJ

V članku objavljamo prvi del predavanja, ki ga je Simon Ličen pripravil v imenu Strokovnega odbora Združenja košarkarskih sodnikov Slovenije.

Predavanje je bilo pod naslovom »Smernice sojenja na nivoju mlajših kategorij« predstavljeno na licenčnem trenerskem seminarju za trenerje moških in ženskih ekip mlajših starostnih kategorij 16. aprila 2005 v Tolminu.

Vsebino predavanja in članka so strokovno pregledali in potrdili urednik biltena Trener dr. Brane Dežman; Marjan Geltar, predsednik Strokovnega odbora Združenja košarkarskih sodnikov Slovenije; in Tone Krump, predsednik Strokovnega sveta Košarkarske zveze Slovenije.

Trenerjem, sodnikom in košarkarskim strokovnjakom, ki so mi s svojimi pripombami in nasveti pomagali pripraviti to predavanje, se ob tej priložnosti prijazno zahvaljujem.

### 1 UVOD

Pred časom me je predsednik strokovnega odbora Združenja košarkarskih sodnikov Slovenije (SO ZKSS) Marjan Geltar poklical in mi povedal, da so na seji Strokovnega sveta Košarkarske zveze Slovenije (SS KZS) sklenili pripraviti nastop na temo smernic sojenja na tekmah mlajših starostnih kategorij, ter me kot referenta povabil k sodelovanju.

Povabilo sem z veseljem sprejel, ker tudi sam mislim, da je dialoga med trenerji in sodniki *na vseh nivojih tekmovanja in pri vseh starostnih kategorijah* premalo.

Nato smo začeli konkretnije razmišljati o tem, kaj predstaviti na seminarju – katere teme obdelati, predvsem pa, katere smernice sojenja sprejeti. Kaj lahko torej danes konkretnega povem trenerjem. **Vam lahko nekaj povem in obenem zagotovim, da se bo to odslej na tekmah mlajših starostnih kategorij v celoti in dosledno izvajalo?**

**Odgovor je NE.** Ne morem vam predstaviti nekih smernic sojenja ali dogovorov v zvezi s sodniškim kriterijem in vam zagotoviti, da se bo odslej na tekmah mlajših starostnih kategorij tako sodilo.

To predavanje in vaša vprašanja vidimo kot začetek, kot prvi korak k izboljšanju sojenja na tekmah mlajših starostnih kategorij in k izboljšanju odnosa med trenerji in sodniki. Sam vam bom povedal nekaj s sodniškega vidika in vam posredoval nekaj iztočnic, vi pa mi boste odgovorili, zastavili vprašanja, dali meni iztočnice. Takšnih izmenjav mnenj in pogledov med trenerji in sodniki je bistveno premalo in mislim, da veliko sporov med nami izhaja ravno iz tega nerazumevanja stališč drug drugega – iz pomanjkanja dialoga, torej.

Če bo takšnih predavanj več, tako na trenerskih kot na sodniških seminarjih, bomo lahko začeli razvijati neko konstruktivno debato, ki se bo odrazila tako v izboljšanju samega sojenja kot v izboljšanju odnosov med vsemi akterji na tekmah.

**Ne pričakujte kratkoročnih rezultatov, ker jih ni možno doseči.** Mislim pa, da lahko z neprestanim sodelovanjem, pogostimi kontakti in izmenjavanjem mnenj dosežemo, da bo čez leto ali dve sojenje na tekmah mlajših starostnih kategorij boljše – oziroma še boljše kot je sedaj.

Vsebina tega predavanja bo predstavljena tudi sodnikom, oni pa bodo ta navodila, nasvete, pripombe in smernice poskušali upoštevati in jih udejanjati na tekmah. Smernice sojenja bo oblikovala sodniška organizacija, pričakujemo pa tudi mnenja in pripombe vas trenerjev – tako mnenja o tem, kaj se trenutno dobro in slabo sodi, kot tudi kasnejša mnenja o tem, ali se sprejete smernice in dogovori na tekmah dejansko izvajajo.

To predavanje, dopolnjeno z vašimi razmišljanji in pripombami, bodo poslušali sodniki na taboru KZS junija in julija v Postojni ter na seminarjih pred pričetkom sezone 2005/06. Tudi sodniki se bodo torej lahko zamislili nad temami, ki jih bom izpostavil, in nad vašimi pripombami, ki jim jih bom posredoval.

Preden začnemo zares, še enkrat: kratkoročnih rezultatov ni možno doseči, pomembno pa je začeti vzpostavljati dialog med trenerji in sodniki. Praktične primere – probleme – *z igrišč* lahko rešimo samo, če jih obravnavamo **zunaj igrišča** in v širšem krogu.

## 2 RAZSEŽNOSTI PROBLEMATIKE SOJENJA NA TEKMAH MALJŠIH STAROSTNIH KATEGORIJ

Vprašanje oziroma problematika sojenja na tekmah mlajših starostnih kategorij je večplastno. Izpostavimo lahko *najmanj tri razsežnosti*, ki so pomembne in ki bi lahko na tekmah mlajših starostnih kategorij zagotovo bile bolje urejene:

- **Kakovost sojenja** na tekmah.
- **Način sojenja** (kriterij, pristop, itd.) in odnos sodnikov na tekmah.
- **Odnos med trenerji in sodniki** na tekmah.

Verjamem, da trenerje zanima predvsem prva razsežnost – torej sama kakovost sojenja, konkretno sojenje na tekmah – toda mislim, da bi lahko bile – da bi morale biti! – vse tri omenjene razsežnosti boljše urejene zato bomo v tej in v prihodnji številki biltena Trener spregovorili o vseh treh razsežnosti.

### 2.1 Kakovost sojenja na tekmah

Ugotovili smo, da bo za vas trenerje zelo pomembno in uporabno, če najprej rešimo nekatera najpogostejša vprašanja v zvezi s samimi pravili.

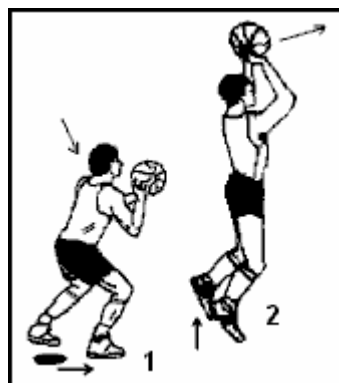
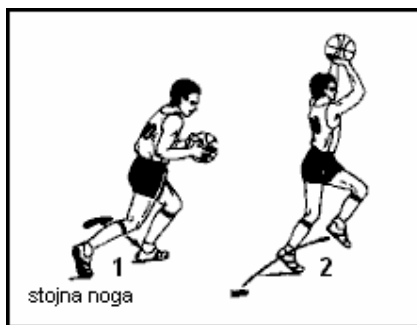
Vedno aktualna in vedno pereča tema so **koraki**.

Začnimo s tako imenovanimi »**centrskimi koraki**« oziroma z **dvigom stojne noge pri podaji ali metu na koš**. Doslej se je v Sloveniji in še prej v Jugoslaviji to vedno in dosledno kaznovalo. Na vseh kakovostnih nivojih in v vseh starostnih kategorijah so sodniki takšne akcije dosledno sankcionirali kot nepravilne, trenerji pa so to tudi sprejeli in se s tem strinjali.

Dokler nismo pred kakšnimi petimi, desetimi leti ugotovili, da pravzaprav nikjer v pravilih ne piše, da igralec po pivotiranju ne sme dvigniti stojne noge. Nasprotno, **pravila to izrecno dopuščajo!** 25. člen pravil pravi: »Gibanje igralca z žogo, ki je določil stojno nogo in ima v posesti živo žogo na igrišču. Ko ima igralec obe nogi na tleh, lahko **pri podaji ali metu na koš odskoči** iz stojne noge – vendar se z nobeno nogo ne sme dotakniti tal, dokler žoga ne zapusti njegovih rok«.

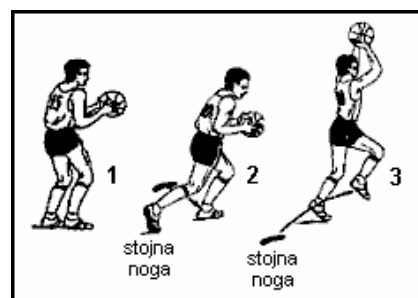
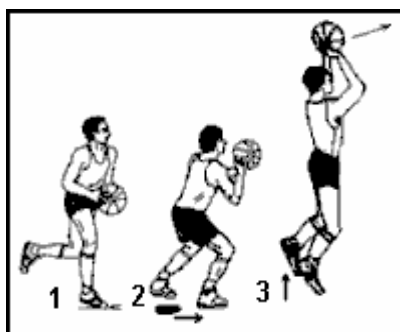
Še več: »ko se igralec ustavi tako, da nobena noga ne more biti stojna noga, lahko **pri podaji ali metu na koš** dvigne eno ali obe nogi, vendar se z njo ne sme dotakniti tal, dokler žoga ne zapusti njegovih rok«. (FIBA, 2004:32. Poudarki dodani)

**Igralec LAHKO torej po pivotiranju dvigne stojno nogo in meče na koš ali pa poda žogo. Koraki pa so, če se stojna noga dotakne tal, preden igralec spusti žogo iz rok.**



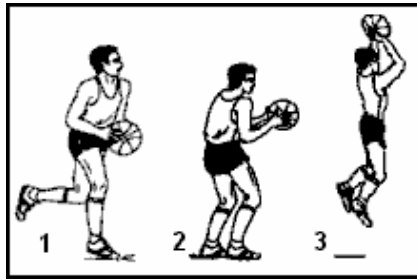
1. Igralec pivotira, stojna noga je desna.  
2. Igralec pri podaji ali metu na koš dvigne stojno nogo (v tem primeru desno).  
Akcija je dovoljena

1. Igralec sprejme žogo v zraku in sonožno doskoči. Nato premakne desno nogo (pivotira).  
2. Igralec nato skoči in meče na koš ali poda.  
Akcija je dovoljena.



1. Igralec sprejme žogo v zraku in doskoči na eno nogo.  
2. Igralec se s te noge odrine in doskoči na obe nogi hkrati, nato pa desno nogo premakne (pivotira).  
Akcija **ni** dovoljena.

1. Igralec sprejme žogo v zraku in sonožno doskoči.  
2. Nato premakne levo nogo (pivotira). Stojna noga je desna.  
2. Pri podaji ali metu na koš igralec dvigne stojno (desno) nogo.  
Akcija je dovoljena.



1. Igralec sprejme žogo v zraku in doskoči na eno nogo.
2. Igralec se s te noge odrine in doskoči na obe nogi hkrati.
3. Igralec ne sme pivotirati. Lahko pa dvigne obe nogi hkrati ali samo eno nogo in žogo izpusti iz rok, preden doskoči ali spusti dvignjeno nogo na tla

Rekel sem, da smo šele pred kakšnimi petimi ali desetimi leti ugotovili, da to pravzaprav niso koraki. Od takrat smo pri sodnikih dosegli ogromen napredek, ogromno izboljšanje. Večina sodnikov se zaveda, da to niso koraki, in tega načeloma ne kaznujejo več. Kljub temu pa je še kakšen sodnik, ki tega ni popolnoma osvojil, ali pa ki se kdaj spozabi, dosodi korake po svojem občutku in dejansko nepravilno kaznuje igralca za pravilno izvedeno akcijo. Navada je železna srajca, več desetletij se je pri nas takšna akcija smatrala kot nepravilna, zato je to mišljenje nemogoče odpraviti čez noč oziroma v nekaj mesecih. Mislim pa, da je tega vedno manj. In zavedajte se, da je tudi še zelo veliko trenerjev, ki misli, da je takšna akcija nepravilna in da so to koraki.

V zadnjem času so se začeli dosledneje soditi **prestopi skakalcev** ob izvajanju prostih metov. Takšen trend izhaja iz tekem Evrolige, od tam pa se je razširil na tekme Jadranske lige in nato na tekme slovenskega državnega prvenstva. Pričakujte, da se bodo prestopi začeli soditi bistveno strožje kot doslej.

**Pravilo** je naslednje: skakalci, ki stojijo ob robu polja omejitve, lahko stopijo v to polje šele, ko *žoga zapusti roke izvajalca prostega meta*. Izvajalec prostega meta in igralci, ki stojijo za črto za tri točke, lahko prestopijo črto za tri točke

oziroma stopijo v polje omejitve *še kasneje*, in sicer šele, ko se *žoga dotakne obroča*.

Če prestop naredi **izvajalec** prostega meta, se ostali prekrški zanemarijo. Kaznuje se prekršek izvajalca in žogo dobi nasprotno moštvo.

Če prestop naredi **soigralec izvajalca**, se žoga dodeli nasprotnemu moštvu; če pa prestop naredi **nasprotnik izvajalca**, se dodeli nadomestni prosti met.

V prihodnosti se bodo torej vse pogosteje sodili tudi prestopi pri izvajanju prostega meta. Na to se pripravite, predvsem pa pripravite svoje igralce.

Vem, da imate v okviru študija na Fakulteti za šport oziroma trenerskih tečajev tudi izpit iz pravil igre, toda preden sodnika naslednjič opozorite na njegovo domnevno napako, pri sebi razmislite, **koliko od vas dejansko pozna pravila**. Koliko od vas ve, kakšne barve je knjižica s pravili? Pravila okvirno že poznate, toda pomislite, ali spremljate njenim spremembam in novosti v zvezi z njimi. Pravila so se v zadnjih letih korenito spremenila, vsako leto se je kakšno pravilo spremenilo ali dopolnilo. Zmedo so sicer ustvarjale tudi razlike med pravili zveze FIBA in zveze ULEB, toda pričakujemo, da se bo tudi ta težava z združitvijo obeh zvez rešila. Trenerji kljub temu nimate izgovora, da ne bi poznali pravil, saj Združenje košarkarskih trenerjev Slovenije zadnja leta redno pripravlja seminarje na temo sprememb pravil in objavlja opis teh sprememb in številne praktične zglede v biltenu Trener.

## 2.2 Način sojenja in odnos sodnikov na tekmah

Filozofijo košarkarskega sojenja lahko zajamemo v krilatici »*Don't stop the music, keep the flow*«. Sodnik mora torej tekmo dirigirati in jo zaustaviti, torej zapiskati, samo ko je to zares nujno potrebno. Če sta prekršek ali osebna napaka manjša, če ne vplivata na igro, naj igra teče.

Omenjena krilatica je odlično vodilo za **članske** tekme, kjer igralci samo igro in njena pravila že poznajo in je vloga sodnikov omejena na to, da evidentirajo kršitve pravil in razsojajo v spornih situacijah. Pri **mlajših kategorijah** je vse skupaj nekoliko drugače, saj **morajo sodniki delovati tudi vzgojno** in med tekmo učijo igralce pravil. Tudi samih kršitev pravil je na tekmah mlajših starostnih kategorij več. Kljub temu pa poskušamo sodniki kolikor se le da upoštevati to krilatico tudi na tekmah mlajših kategorij. Igra naj torej teče. Gledalci želijo gledati otroke, ki mečejo na koš, ne pa sodnike, ki jim sodijo osebne napake.

Rekel sem, da morajo sodniki na tekmah mlajših starostnih kategorij delovati tudi vzgojno. Na teh tekmah **sodniki do neke mere igralce** – in nenazadnje

tudi **trenerje – učijo pravil. Do neke mere.** Na tekmah torej sodniki tudi, poleg vseh njihovih ostalih dolžnosti, učijo igralce pravil, jih pa **ne NAUČIJO** pravil. **To je vaša dolžnost.** Naloga trenerjev je, da naučijo igralce pravil. **Igralce učite igrati po pravilih, ne pa, kako se pravilom izogibati.**

Jasno je, da sodnika na tekmi ne moreta odsoditi vsega in vseh nepravilnosti, ki se zgodijo. Zato od sodnika ne pričakujte, da bo vaše igralce naučil vseh pravil. **Sodnik je na tekmi zato, da sodi – da torej odloča v spornih situacijah.** Če bi bili igralci in trenerji na tekmah pošteni in objektivni, sodniki na tekmah ne bi bili potrebni. Naloga sodnika na tekmi je torej, da sodi, zato **ne pričakujte, da bo igralce naučil vseh pravil namesto vas.** Pogosto se zgodi, da sodnik igralcu ali igralcem razloži svojo odločitev in jim tako omogoči, da osvojijo nekaj znanja o pravilih. To je odlično. Toda tega od sodnikov ne zahtevajte brezpogojno in v vseh situacijah, ker razlaga odločitev ni njihova prvotna naloga. Da ne bo pomote: sodnike **učimo**, da naj predvsem na tekmah mlajših starostnih kategorij igralcem razložijo svoje odločitve, če je potrebno in če lahko to pozitivno vpliva na same igralce. Sodnike učimo tudi, da naj igralce čimveč opozarjajo in naj jih ne kaznujejo takoj. Toda zavedajte se, da je to sodnikov nadstandardni prispevek k tekmi.

Igralci in trenerji imajo v primerjavi s sodniki veliko prednost, in sicer to, da imajo nekajkrat tedensko treninge, na katerih lahko vadijo in utrjujejo osvojene prvine ter se učijo novih. Sodniki skrbijo za svojo telesno pripravljenost, pogovarjajo se o košarki, gledajo videoposnetke, zelo težko pa je *trenirati* sojenje v praksi. Sojenje lahko trenirajo na trening tekmah, toda tudi tukaj gre za *tekmo*. Poskušajte izkoristiti to prednost tudi tako, da na treningih opozarjate igralce na njihove napačne izvedbe določenih vaj. Sami bodite pozorni na to, da vajo pravilno demonstrirate, napačno izvedbo vaje s strani igralcev pa evidentirajte in odpravljajte. Izkoristite torej treninge tudi zato, da igralce mimogrede naučite pravil.

### 2.3 Odnos med sodnikom in trenerjem

V zadnjem letu je približno 70 deklet in fantov opravilo izpit za košarkarskega sodnika pripravnika. Ta dekleta in ti fantje so v spomladanskem delu pionirskega državnega prvenstva v sezoni 2004/05 začeli s sojenjem svojih prvih tekem. Ti sodniki bodo s strani Košarkarske zveze Slovenije seveda čim večkrat delegirani v paru z izkušenejšim sodnikom, kljub temu pa trenerje prosimo, da imate vsaj do teh novih sodnic in sodnikov nekoliko bolj razumevanja. Vsi ti mladi sodniki so uspešno prestali izobraževanje in opravili ustrezen izpit, tako da so vsi teoretično dobro pripravljeni. Manjka jim izkušenj, ampak prepričani smo, da se bodo po svojih močeh potrudili. Vi imejte do njih nekoliko razumevanja, Košarkarska zveza Slovenije in

Združenje košarkarskih sodnikov Slovenije pa te sodnike podpira in stoji za njimi.

Prehajamo na zadnji del, to je **odnos med sodnikom in trenerjem**. Nek trener mi je nekoč dejal, da sta trener in sodnik dva igralca iste »gledališke igre«. Vsi delamo za gledalce. Toda čeprav stojimo na istem »odru«, se ne obnašamo kot kolegi in sodelavci, ampak se delimo na *mi* in *vi*. To ni pravilno.

Trenerji sodnikom pogosto očitajo preslabo poznavanje pravil, nedoslednost, arogantnost in nedostopnost. Trenerji na svojih treningih zagotovo trdo delajo, sodnik pa lahko s slabim sojenjem ogrozi uspešnost ali cilje moštva v nekem obdobju ali celo v eni sezoni. Tudi takšne pripombe trenerjev seveda upoštevamo. Redko pa trenerji pomislijo, kaj lahko sami naredijo za izboljšanje odnosa med trenerji in sodniki. Če nekoliko poenostavimo, bi lahko rekli, da bi morali trenerji *bolje poznati pravila, biti doslednejši in bolj dostopni*.

Na tekmah prve lige v mlajših starostnih kategorijah, torej tudi na tekmah prve moške in ženske pionirske lige, **mora** biti prisoten **uradni predstavnik domačega moštva**. To določajo Tekmovalne propozicije. Včasih pa uradnega predstavnika ni. V zapisnik je sicer vpisan, v resnici pa na tekmi ni prisoten. To je slabo. Vem, da nekateri sodniki to dopustijo in v poročilu o tekmi tega ne zabeležijo, ampak to je slabo.

Uradni predstavnik mora biti prisoten na tekmi celo tekmo. Sodnikoma mora biti med tekmo na razpolago, kar pomeni, da *sedi na klopi domačega moštva*. Uradni predstavnik **ne** sedi na tribunah – na tribunah sedijo gledalci. Uradni predstavnik mora biti na razpolago sodnikoma in jima pomagati pri vsem, kar bi sodnika potrebovala. Sodnik včasih želi, da se pobriše spolzek parket. Spolzek parket je nevaren, toda vemo, da praktično na nobeni pionirski tekmi ni organizirano brisanje poda. Trener pa je med tekmo živčen, zato sodnik ne želi stopiti do njega in ga na to opozoriti. **Zagotavljanje brisanje poda nenazadnje niti ni dolžnost domačega trenerja**. Zato mora na tekmi biti prisoten uradni predstavnik. Uradni predstavnik je tisti, ki reši vse podobne zaplete in pomaga sodnikoma.

Zavedamo se, da se tekme mlajših starostnih kategorij običajno igrajo v majhnih dvoranah. Zavedamo se tudi, da so takšne tekme pomemben dogodek, ki si ga ogledajo tudi starši igralcev. Vseeno pa morate storiti vse, da bi bili starši čimmanj moteči. Klop moštva je namenjena trenerju, igralcem oziroma namestnikom, in največ petim spremljevalcem s posebnimi zadolžitvami. Klop moštva ni namenjena napetim staršem. Staršem nočemo preprečiti navijanja, saj se košarka nenazadnje igra ravno zaradi gledalcev, toda obstaja meja med navijanjem in spodbujanjem igralcev ter nešportnim vedenjem in žaljenjem.



Trenerji morate pri tem delovati kot zgled in staršev ne smete podžigati. Tako starši kot trenerji vzgajate otroke, zato se za vas ne spodobi, da bi se obnašali nedostojno. Na tekmi se imejte pod nadzorom in se zavedajte, da so starši vaših igralcev na tekmi vaša skrb. Lahko pa to skrb prepustite uradnemu predstavniku moštva.

### **3 PRIPOROČENA LITERATURA**

FIBA (2004). Uradna košarkarska pravila 2004. Ljubljana: Košarkarska zveza Slovenije (prevedel Roman Kolar). Dostopno tudi na: [http://www.kzs-zveza.si/download/Kosarkarska\\_pravila\\_2004.pdf](http://www.kzs-zveza.si/download/Kosarkarska_pravila_2004.pdf)

Hartyáni, Z. (2000). Basketball for everyone. Geneva: Federation internationale de basketball.

Ličen, S. in Dežman, B. (2003). Mehanika sojenja za košarkarske sodnike pripravnike. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Ličen, S. in Erčulj, F. (2005). Pravila za košarkarske sodnike pripravnike. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Slike so vzete iz drugega vira in uporabljene z dovoljenjem avtorja.